

Лисунь Г.Д.,

асистент кафедри правового регулювання економіки
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, здобувач

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

Поводження з радіоактивними відходами і забезпечення захисту людини та навколишнього середовища від шкідливого впливу радіоактивних відходів для України, яка має розвинуту атомну енергетику, уранодобувну та переробну промисловість, широко використовує радіоактивні речовини в різних галузях, є однією з найважливіших проблем на сучасному етапі розвитку нашої держави. Проте існуючі екологічні проблеми, а також наслідки Чорнобильської катастрофи, на сьогоднішній день, ще дедалі більше загострюють дану проблему та водночас роблять її досить актуальною.

За останні роки в Україні розроблено і прийнято Верховною Радою низку законів, що заклали основи національного ядерного законодавства.

В Україні створено базові складники нормативно-правового забезпечення у сфері поводження з радіоактивними відходами і останнє поступово наближається до європейських стандартів. Водночас відповідне європейське законодавство стрімко розвивається, й Україні в найближчі роки треба ще докласти зусиль для розбудови власної нормативно-правової бази та до приведення її до принципів і вимог екологічного права (*acquis*) Європейського співтовариства.

Система законодавства України у сфері поводження з радіоактивними відходами побудована за ієрархічною структурою (рис. 1).

До системи законодавства загального впливу можна віднести: міжнародні конвенції, учасницею яких є Україна, закони та підзаконні акти. Серед міжнародно-правових джерел, ратифікованих Верховною Радою України, які виступають частиною національного законодавства (ч.1 ст. 9 Конституції України), можна виокремити наступні: Конвенція про ядерну безпеку від 17.06.1994 р.; Конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами від 05.09.1997 р.; Конвенція про допомогу в разі ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації від 26.09.1986 р.; Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок від 26.10.1979 р.; Конвенція про оперативне оповіщення про ядерну

аварію від 26.09.1986 р.; Віденська конвенція по цивільну відпові-
дальність за ядерну шкоду від 21.05.1963 р.; Базельська конвен-
ція про контроль за транскордонними перевезеннями небезпеч-
них відходів та їх видаленням.

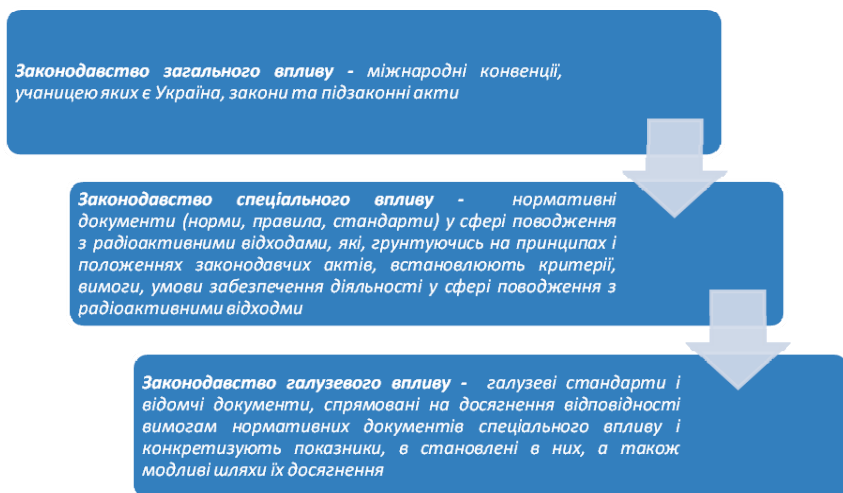

Рис. 1. Ієрархічна структура системи законодавства у сфері поводження з радіоактивними відходами в Україні

З часу набуття незалежності в 1991 році Україна активно бере участь у міжнародній діяльності з питань безпечного використання ядерної енергії в мирних цілях та стала Стороною всіх фундаментальних конвенцій, які складають основу режиму забезпечення ядерної та радіаційної безпеки.

Україна є однією з перших країн, що підписала й ратифікувала у 2000 р. Об'єднану конвенцію про безпеку поводження з відпрацьованим ядерним паливом та безпеку поводження з радіоактивними відходами. Згідно з її положеннями кожна договірною стороною один раз на три роки подає національний звіт про стан виконання і додержання вимог Об'єднаної конвенції.

Поданням Першої та Другої національних доповідей Україна виконує свої зобов'язання відповідно до статті 32 Об'єднаної конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами, яка була введена в дію 20 квітня 2000 року Законом України «Про ратифікацію Об'єднаної конвенції про безпеку поводження з відпрацьо-

ваним паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами».

До основних нормативно-правових актів у сфері поводження з радіоактивними відходами можна віднести: Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» №255/95-ВР від 30.06.1995 р.; Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» №39/95-ВР від 08.02.1995 р.; Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» №15-98-ВР від 14.01.1998 р.; Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії» №1370-XIV від 19.06.2003 р.; Закон України «Про Загальнодержавну цільову екологічну програму поводження з радіоактивними відходами» № 516-17 від 17.09.2008 р.; Розпорядження КМУ № 990-р від 19.08.2009 року «Про схвалення Стратегії поводження з радіоактивними відходами в Україні»; Указ Президента України № 300/96 від 15.06.2001 року «Про утворення Чорнобильського центру з проблем ядерної безпеки, радіоактивних відходів та радіоекології».

Законодавство спеціального впливу у сфері поводження з радіоактивними відходами в Україні становлять нормативні документи (норми, правила і стандарти), що конкретизують положення законодавчих актів і виконують безпосередньо регулюючу роль як в основній галузі, що використовує ядерну енергію, так і в суміжних з нею галузях, де іонізуюче випромінювання використовують для вирішення різноманітних науково-дослідних, виробничих, соціальних та суспільних завдань.

Основні вимоги до охорони здоров'я людини та навколишнього природного середовища від ймовірної шкоди, пов'язаної з опроміненням від джерел іонізуючого випромінювання і безпечною експлуатацією таких джерел, визначають Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97) затверджені наказом МОЗ України від 01.12.1997 р. №62. НРБУ-97 виступає основним державним документом, який встановлює систему радіаційно-гігієнічних регламентів, що включає чотири групи величин для забезпечення прийнятних рівнів опромінення як для окремої людини, так і суспільства в цілому.

Ще одним нормативно-правовим актом, який визначає вимоги щодо поводження з радіоактивними відходами — Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України, затверджені наказом МОЗ України від 02.02.2005 р. № 54. Вони передбачають, що роботи з радіоактивними речовинами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань здійснюються з дозволу державної санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України.

Чималим поштовхом у вирішенні проблем які існують у сфері поводження з радіоактивними відходами було прийняття Закону України «Про загальнодержавну цільову екологічну програму поводження з радіоактивними відходами» від 17.09.2008 р. за № 516-VI. Варто відмітити, що виконання заходів даної програми дозволить досягти високого рівня ядерної та радіаційної безпеки завдяки:

- створенню єдиної системи поводження з радіоактивними відходами;

- впровадженню єдиної технічної політики щодо поводження з радіоактивними відходами та їх фізичного захисту;

- зменшенню ризиків потрапляння радіоактивних відходів у неконтрольований обіг.

Також на виконання стратегічних напрямків і завдань, визначених Енергетичною стратегією України до 2030 року, розроблено і схвалено Стратегію поводження з радіоактивними відходами в Україні затверджену Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2009 року. Зазначена стратегія враховує досвід, накопичений у сфері поводження з радіоактивними відходами в Україні, країнах Євросоюзу та повністю відповідає принципам і вимогам Європейського законодавства та рекомендаціям МАГАТЕ, Євроатому та інших міжнародних організацій.

Та відповідно вищезгаданої стратегії на виконання передбачених нею плану заходів на 2006—2010 роки щодо її реалізації, а також у зв'язку з недосконалістю актів законодавства у сфері використання ядерної енергії, зумовленою відсутністю систематизованого, уніфікованого підходу до їх розроблення та з метою подальшого удосконалення законодавства у сфері використання ядерної енергії з урахуванням міжнародних зобов'язань України та його адаптації до законодавства Європейського Союзу відповідно до статті 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами схвалено Концепцію проекту Ядерного кодексу України.

Як бачимо, система законодавства у сфері поводження з радіоактивними відходами складається з документів трьох рівнів. Документи загального впливу — міжнародні конвенції, учасницею яких є Україна, закони та підзаконні акти. До документів спеціального впливу належать нормативні документи (норми, правила, стандарти), що конкретизують положення законодавчих актів і виконують безпосередньо регулюючу роль як в основній галузі, що використовує ядерну енергію, так і в суміжних з нею галузях, де іонізуюче випромінювання використовують для вирішення різноманітних науково-дослідних, виробничих, соціаль-

них та суспільних завдань. Документами галузевого впливу виступають галузеві стандарти й відомчі документи, спрямовані на досягнення відповідності вимогам нормативних документів спеціального впливу і конкретизують показники, встановлені в них, а також можливі шляхи їх досягнення.

Загалом можна зазначити, що в Україні створено базові складники нормативно-правового забезпечення у сфері поводження з радіоактивними відходами і останнє поступово наближається до європейських стандартів. Водночас відповідне європейське законодавство стрімко розвивається й Україні в найближчі роки треба ще докласти зусиль для розбудови власної нормативно-правової бази та до приведення її до принципів і вимог екологічного права (*acquis*) Європейського співтовариства. Отже, упродовж років незалежності в Україні проведено певну роботу з розбудови державної системи поводження з радіоактивними відходами. Прийнято базові закони, розроблено і знаходяться в процесі розробки численна кількість нормативно-правових актів, що регулюють діяльність юридичних осіб та органів державного управління у даній сфері. Проте залишається й багато проблем на законодавчому та управлінському рівнях, які певною мірою ускладнюють і належним чином не регулюють у рамках нормативно-правового поля діяльність щодо поводження з радіоактивними відходами чорнобильського походження і з відходами ядерної енергетики загалом.

Література

1. Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» №255/95-ВР від 30.06.1995 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1995. — № 27. — Ст. 198
2. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» № 39/95-ВР від 08.02.1995р.//Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1995. — № 12. — Ст. 81
3. Поводження з радіоактивними відходами / А.В. Носовський, З.М. Алексєєва, Г.П. Борозенець та ін.; За ред. А.В. Носовського. — К.: Техніка, 2007. — 368 с.
4. О. Сушик Правове регулювання забезпечення радіаційної безпеки в Україні // Юридична Україна — 2009. — №7. — С. 86—94.
5. Організація та економіка системи поводження з радіоактивними відходами. За заг. ред. О.А. Кретініна — К.: «Купріянова», 2005. — 264 с.
6. Ядерна енергетика і наслідки Чорнобильської катастрофи // Вісник НАН України — 2009. — № 4. — С. 29—39.